

„Otec Křišťan“ z Rádia Svobodná Evropa

PROKOP TOMEK

Katolický kněz Msgre. ThDr. Alexander Heidler patří k pozapomenutým postavám katolické církve i odporu proti komunistické totalitě. Jeho životní dráhu zásadním způsobem změnil únor 1948. V exilu vzdal své nepochybné ambice na církevní a akademickou kariéru a zasvětil svůj život službě krajanům a pravdě.

Alexander Heidler se narodil 1. prosince 1916 v Praze. Pocházel z významné, národně uvědomělé pražské rodiny. Jeho otec Gustav byl právník, politik a podnikatel. S manželkou Karlou, rozenou Vogelovou, měli šest dětí: Hanu, Alexandra, Alenu, dvojčata Marii a Ludmilu a konečně Ivana, který ale roku 1943 zahynul v nacistickém vězení. Gustav Heidler byl v době I. světové války členem české protirakouské odbojové organizace Maffie a po válce poslancem národního shromáždění. Jako člen Kramářovy Československé národní demokracie choval sympatie k carskému Rusku.¹ Podporoval český nacionalismus a demokracii. Vynikl v cukrovarnickém průmyslu jako jednatel Spolku pro průmysl cukrovarnický a člen Československé cukerní komise a zasloužil se o výstavbu Výzkumného ústavu cukrovarnického. Zemřel ale již roku 1930 ve věku pouhých 46 let. Strýci Alexandra Heidlera byli historik Jan Heidler a národohospodář Ferdinand Heidler, ministr obchodu československé vlády v letech 1919–1920. Rodinné prostředí poskytovalo nadanému mladíkovi množství intelektuálních podnětů. Přítelem rodiny byl například Viktor Dyk.

Alexander Heidler se sestrami v roce 1921
Foto: archiv Alžběty Muchové

Ke katolické církvi měli Heidlerovi vlašný vztah, křesťanství pro ně bylo spíše kulturní otázkou. Alexander si ke skutečně hluboké katolické víře našel cestu sám. Velký vliv na jeho rozhodnutí stát se knězem měl nekonformní benediktin Karel Method Klement, zakladatel ministrantského

skautského spolku Legio angelica. Toto národnostně smíšené hnutí vzniklo roku 1929 a Klement se v něm věnoval nejen moderní liturgické formaci, ale i vedení k životní poctivosti, sociální solidaritě, skutečné zbožnosti i zálibám pro volný čas včetně sportu či skautingu.

Po ukončení pražského Akademického gymnázia pokračoval A. Heidler ve studiu na filozofické a teologické fakultě Lateránské univerzity v Římě (1935–1936). Na přání pražského arcibiskupa kardinála Karla Kašpara se vrátil do Prahy, aby zde dokončil studia na teologické fakultě Univerzity Karlovy. Tady se spřátelil s profesorem Josefem Beranem, pozdějším vězněm nacismu i komunismu a pražským arcibiskupem.²

Vzhledem k uzavření vysokých škol za okupace přednášel pastorální teologii jen na pražském arcibiskupském kněžském učilišti. Na kněze ho vysvětil pražský světící biskup Antonín Eltschner v červnu 1941. Po vysvěcení sloužil jako kaplan na Zbraslavi a byl také farářem v Čakovicích u Prahy. Po válce si doplnil vzdělání studiem ve švýcarském Fribourgu. Po znovuvotevření Karlovy univerzity se vrátil na teologickou fakul-

1 I pro synovo jméno mu byl inspirací ruský car. AA, telefonický rozhovor a mailová korespondence autora se synovcem A. Heidlera JUDr. Cyrilem Svobodou ze dne 27. 1. 2014.

2 VODIČKOVÁ, Stanislava: *Uzavírám vás do svého srdce. Životopis Josefa kardinála Berana*. ÚSTR – CDK, Praha – Brno 2009.

Velehrad žije veľkej unijnej myšlienke. Veľkolepé unijné kongresy to dosvedčujú. Aj minulého roku bol pracovný unijný sjazd na Velehrade. Odznely krásne a vecné prednášky. Ozajstného záujmu však bolo málo. Také vzácne prednášky by si vyžadovaly väčšieho počtu poslucháčstva, čulejšieho pracovného tempa (dotazy, debaty). Najmä z radov našich katolíckych študentov a vysokoškolákov malo byť viac poslucháčov. Toľko publicity mal ten kongres a pomerne málo záujmu.

Ja vo svete existenciálna túžba po únii. U nás musí byť ona ešte živelnejšia a uvedomelejšia. Len vtedy budeme ozajstným unijným mostom a vari sa to raz stane, že sa na tom moste stretne Východ so Západom a podá si ruky in amplexu fidei catholicae.

Římský kánon ve světle starokřesťanské anafory

Alexander Heidler.

Nejposvátnější text, který my kněží denně pronášíme, je *canon missae*, konsekrční slova a velká eucharistická modlitba, která je obklopuje. Jistě je v našem zájmu, abychom tento text neříkali mechanicky, nebo abychom do něho z nouze nevkládali zbožné myšlenky, které v něm věcně nejsou. Jako u každého zjevu, který má své dějiny, je i zde nejlepší cestou k jeho pochopení cesta *genetická*. Od dob apoštolských až po dnešní římský kánon — jaký to zajímavý vývoj! V této stati chceme shrnouti dosavadní výsledky tohoto bádání v stručném přehledu¹⁾ — a vyvoditi pak na historickém pozadí některé nové postřehy pro hlubší věcné pochopení i liturgicky zbožnější prožití mešních modliteb. Při tom nám nejde a nemůže jíti o jednotlivé podrobnosti textů, nýbrž o pochopení římské eucharistické modlitby jako celku. — Nebude tu pro mnohého čtenáře všechno docela nové. Zopakují i některé věci

¹⁾ Nejúčinnější novinkou v tomto oboru, která vyšla během poslední války, jsou studie rakouského badatele J. A. Jungmanna SJ, vydané souborně pod názvem *Gewordene Liturgie* (Innsbruck 1941). V několika bodech se směle odchyluje od dosavadních názorů, ale na základě přesvědčivých důkazů.

Jeden z článků A. Heidlera, který vyšel v roce 1947 v *Časopise katolického duchovenstva*

Foto: archiv autora

tu, nejprve jako Beranův asistent. Roku 1947 zde promoval na doktora teologie. Poté, co se Josef Beran stal pražským arcibiskupem, rozhodlo vedení fakulty,

aby katedru pastorální teologie (obory rétorika, homiletika, pastýřská teologie a nauka o svátostech) vedl právě on.³ Dne 4. listopadu 1947 jej arcibiskup Be-

Alexander Heidler v roce 1947

Foto: archiv Alžběty Muchové

ran jmenoval duchovním rádcem České ligy akademické. Později se Heidler stal i univerzitním kazatelem. Sám ovšem roku 1978 konstatoval, že se soustavou prací mezi mládeží začali katolíci po válce trochu pozdě.⁴

ODCHOD DO EXILU

Po únoru 1948 došlo k nevyhnutelnému střetnutí s novým režimem. Od 19. do 22. prosince 1948 byl Alexander Heidler v rámci akce „Bouček“ vazebně vyšetřován Oblastní úřadovou Státní bezpečnosti v Praze pro podezření z ilegální činnosti.⁵ Měl být členem odbojové organizace spojené s jeho bratrancem Janem Heidlerem. V den zatčení provedla StB domovní prohlídku v bytě Heidlerových. Pro nedostatek důkazů byl ale Alexander Heidler z vazby po jediném výslechu propuštěn.⁶ Prozatím zůstával na svobodě a mohl působit na fakultě i jako farář univerzitního katolického kos-

3 KRATOCHVIL, Antonín: Dr. Alexandr Heidler šedesátiletý. *České slovo*, 12. 12. 1976, roč. 22, č. 12, s. 7.

4 VAŠKO, Václav: *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*, díl I. Zvon, Praha 1990, s. 206.

5 ABS, f. Vyšetřovací spisy – Centrál (dále jen MV-V), vyšetřovací spis a. č. V-691 MV Josef Bárta a spol., operativní podsvazek č. 2, Zápis o zatčení 19. 12. 1948.

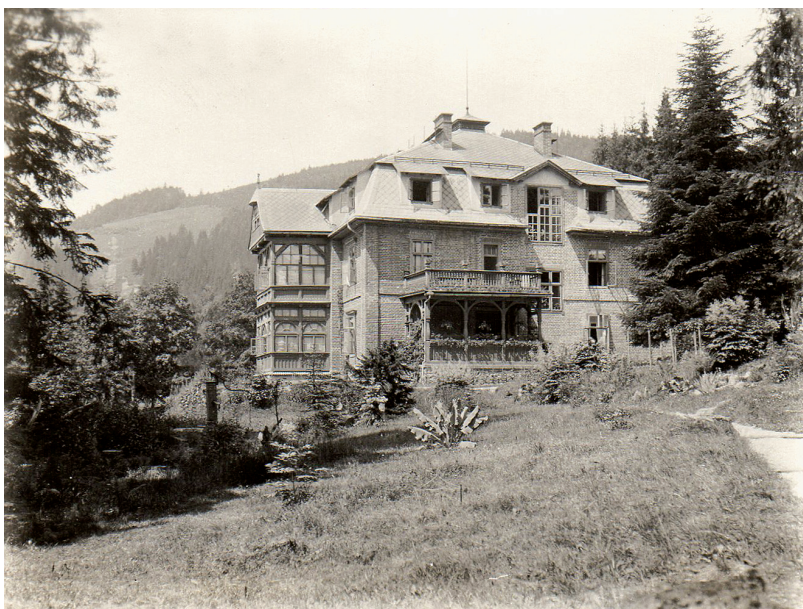
6 Tamtéž, Protokol o výpovědi, 22. 12. 1948.

tela Nejsvětějšího Salvátora v Praze na Starém Městě.

Zpráva informátora C-12 (jehož identita bohužel není známa) z prostředí katolického episkopátu ze 4. února 1949 o Heidlerovi říká, že je vedoucím mládeže Katolické akce: *Je velmi vlivným poradcem arcibiskupovým a jedním z nejvzdělanějších kněží, kteří jsou v jeho okolí. Je to zastánce moderních propagačních metod, nesporný organizační talent, vedoucí ústředí Katolického studentstva a spolku katolických vysokoškoláků Česká liga akademická. Z jeho iniciativy byly pořádány studentské tábory, kursy, organizován tisk a propagace. Je duší celé mládežnické katolické akce.*⁸

V červnu 1949 při kázání charakterizoval původní Katolickou akci jako hnutí vedoucí *boj s naší lživládou*. Po vyšetřování těchto veřejných výroků byl v říjnu 1949 zbaven funkce na teologické fakultě. Skončilo i jeho habilitační řízení.

Dne 20. října 1949 se dostavil na ministerstvo školství s žádostí o vysvětlení, proč nemůže pokračovat v habilitačním řízení a výuce na teologické fakultě. Úředník, s nímž se setkal, byl shodou okolností jedním ze studentů, kteří navštěvovali jeho bohoslužby. Slíbil prý, že se pokusí zjistit důvod. Odešel do vedlejší místnosti, kde předstíral telefonický rozhovor. *Aha, má být zatčen, má být zatčen, rozumím, opakuje.* Alexander Heidler pochopil, že ho tím varuje. Matce, s níž se šel rozloučit, řekl, že jako by odjíždí na lesní brigádu na Šumavu. Aby nevzbudil pozornost, nasedl do vlaku společně se švagrem Josefem Šedivým a jeho malou dcerou Kristinou. Ve skutečnosti mířil do rodinné letní

Rodinná letní vila na Špičáku u Železné Rudy, místo Heidlerových prázdninových pobytů i posledních chvil v jeho vlasti
Foto: archiv Alžběty Muchové

vily na Špičáku u Železné Rudy, odkud chtěl v noci pokračovat přes hranice do Bavorska. Když dorazil na místo, potkal další příbuzné, jimž patřila sousední vila. Moc jim nedůvěřoval, bál se, co bude následovat. Nakonec se prý ukázalo, že příbuzní pochopili důvod jeho nečekaného příjezdu. Zachovali se správně. V noci „túrovali“ motocykl, aby hlukem odpoutali pozornost Pohraniční stráže.⁹

Alexandru Heidlerovi se podařilo přejít hranici do Spolkové republiky Německo, podle agenturní zprávy vojenské zpravodajské služby za pomoci jiných osob.¹⁰ StB pak provedla v bytě Heidlerovy matky v Praze další domovní prohlídku, při níž zabavila „písemný materiál“. Většinou se týkal

církevních záležitostí a ve skutečnosti byl asi nezávadný, protože jej StB ani neuváděla v materiálech k trestnímu oznámení. Příkaz k domovní prohlídce obsahuje ve zdůvodnění výmluvnou charakteristiku mladého kněze: *Vzhledem k tomu, že se jedná o známého církevního reakcionáře, zaměřte se při prohlídce zvláště na písemný materiál pocházející z církevních kruhů.*¹¹

Dne 29. prosince 1949 podal krajský velitel StB v Praze na Heidlera trestní oznámení pro provinění podle zákona č. 231/1948 Sb. bez konkrétního upřesnění. Již samotný jeho odchod do zahraničí hodnotila StB jako nepřátelský čin: *[...] jelikož se jedná o osobu vysoce duševně vyspělou, která svou přítomností v zahraničí přinese našim*

7 Původní Katolická akce bylo hnutí působící již od počátku 20. století v mnoha zemích světa, jehož smyslem bylo zapojit laiky do života církve. Komunistická moc založila záměrně pod stejným názvem organizaci sledující odtržení české katolické církve od Vatikánu. Viz VAŠKO, Václav: *Dům na skále 1. Církev zkoušená: 1945 – začátek 1950*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2004, s. 132–159.

8 ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti 1945–1948 (305), sign. 305-369-2, s. 20.

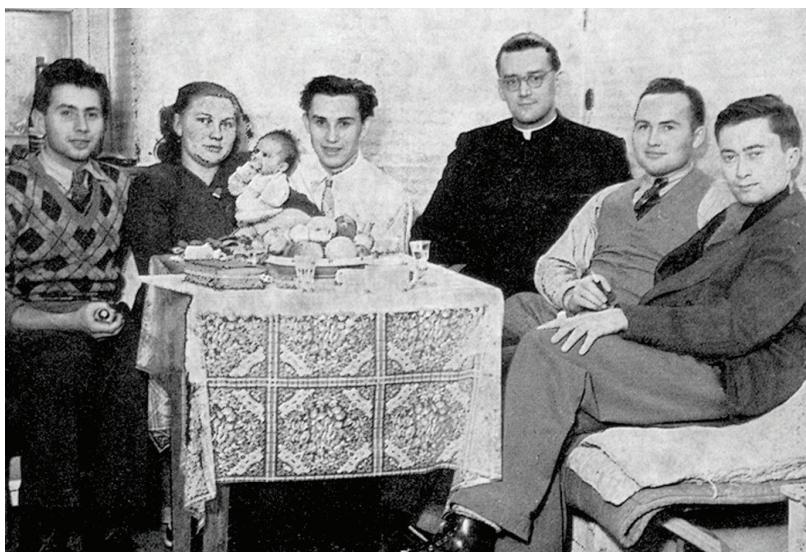
9 AA, telefonický rozhovor a mailová korespondence autora se synovcem A. Heidlerem JUDr. Cyrilem Svobodou ze dne 27. 1. 2014.

10 ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky 1945–1954 (302), sign. 302-398-16, Spis 5. oddělení hl. štábu, Chata na Černém jezeře na Šumavě, šetření pašování a nelegálních obchodů.

11 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-691 MV Josef Bárta a spol., operativní podsvazek č. 2, Heidler Alexander – provedení domovní prohlídky, g. 11. 1949.

Publikace vydaná k 25. výročí založení České duchovní služby v Německu, 1976. Autorem obálky je Jaroslav Pecháček ml.

Alexander Heidler na pastorační návštěvě v uprchlickém táboře v uprchlickém táboře, počátek 50. let
Repro: publikace So eine fremdsprachige Kirchengemeinde

neprátelům dosti silné posílení řad zahraniční reakce.¹²

Zprvu působil jako kaplan v bavorském Lenggriesu. Již od února 1950 se ale věnoval duchovní péči o československé uprchlíky, zejména studenty a intelektuály, v táboře v Ludwigsburgu.

Nepokračoval jako většina z nich do třetí země, ale v SRN natrvalo zůstal. Již koncem roku 1950 se stal vedoucím tamní nově zřízené České duchovní služby. Takřka současně mu Pavel Tigríd nabídl spolupráci v připravovaném pravidelném vysílání Rozhlasové stanice Svobodná Evropa (Radio Free Europe – RFE) v Mnichově. Alexander Heidler se stal poradcem pro náboženské programy a pak i jejich redaktorem. Patřil k první vlně exulantů, kteří věřili, že se komunistický režim zhroutí stejně rychle, jako se zhroutil nacismus v Německu.

NÁBOŽENSKÉ POŘADY RÁDIA SVOBODNÁ EVROPA

V Československu byl od roku 1949 prakticky veškerý náboženský život mimo bohoslužeb a výkon svátostí systematicky potlačován. V zahraničním vysílání RFE proto znamenaly náboženské programy logicky politický čin.

Již od počátku zastával Alexander Heidler v RFE významné postavení. Při slavnostním zahájení pravidelného československého vysílání 1. května 1951 ve známém mnichovském hotelu Baeyrischer Hof požehnal nový středovlnný vysílač RFE. A již 6. května 1951 sloužil první mši v mnichovském kostele sv. Štěpána, kterou RFE přenášela pro posluchače v Československu. Založil tak mnohaletou tradici rozhlasových bohoslužeb.¹³ V roce 1976 na tu dobu vzpomínal takto: *Byla to tenkrát příležitost vytvořit*

v Mnichově zcela pravidelnou nedělní mši v českém a slovenském jazyce a tím i viditelné jádro našeho církevního společenství. Od začátku jsme se snažili, aby bohoslužba u sv. Štěpána neměla jen „rozhlasový“ ráz, čili aby se rozhlas podřizoval liturgii a duchovní správě a ne naopak, při zachování určitého nutného ohledu na posluchače. Vidím v tomto spojení velmi kladnou hodnotu, široké spojení modlitby a oběti zde i tam. Ostatně, často si ti, kdo přijdou ke sv. Štěpánu poprvé, ani neuvědomují, že je mše zároveň vysílána – a pokud si to uvědomují, radují se z toho, že mohou svou modlitbou alespoň trochu posílit přátele ve vlasti.¹⁴

Pod pseudonymem „otec Křišťan“ se stal Alexander Heidler hlasem katolických náboženských programů čs. vysílání RFE. Náboženské pořady byly od počátku jeho významnou a stálou součástí. Stanice vysílala pravidelné

12 ABS, f. Svazky kontrarozvědného rozpracování – Centrál (dále jen MV-KR), svazek a. č. 695619, opis Trestního oznámení KV StB Praha z 29. 12. 1949.

13 Po čtyřiceti letech připomnělo vysílání bohoslužeb i Te Deum, které sloužil v květnu 1991 v kostele sv. Štěpána v Mnichově pražský arcibiskup kardinál Miloslav Vlk. Stalo se tak poděkováním za čtyřicet let vysílání náboženských programů v dobách těžkých pro katolickou církev v Československu. Jmenovaný také posvětil pamětní desku umístěnou posléze na kostel.

14 Nenávidět blud – milovat bloudící. Rozhovor Alexandra Heidlera s redaktorem RFE Františkem Vohryzkou – „Konopou“. Hlas sv. Cyrila a Metoda (oběžník České katolické duchovní služby v Německu), léto 1976.

přenosy z nedělní české katolické mše v kostele sv. Štěpána. V pořadu pro mládež *Kompas* například zaznívaly dialogy o víře. Alexander Heidler tak mohl aplikovat i výsledky II. vatikánského koncilu, který usiloval o přiblížení víry modernímu světu. Tyto tendence se samozřejmě snažil režim v Československu potlačovat.

V roce 1976 oslavil A. Heidler šedesátku, 35 let kněžství a 25 let služby krajanům v Německu. Na otázku redaktora RFE Františka Vohryzky – „Konopy“, jakými zásadami se ve své práci řídil, tehdy odpověděl: *Jde samozřejmě o to, říkat celou pravdu tam, kde lidé mohou vnímat jen lži – nanejvýše jen část pravdy. Odpovídáme na ateistické námitky, odhalujeme podvody režimu v církevní oblasti. Víc než záporně to činíme kladně: ukázat pravé jádro křesťanství je nejlepší odpověď na karikatury odpůrců. Rozvážně užívané novější teologické poznatky jsou oněmi zastaralými námitkami nezranitelné. A ještě něco: Jádro křesťanství je láska. Boží láska k nám, naše láska k druhým lidem. Z toho nikoho nevypínáme. Nenávidíme blud, milujeme ale bloudící lidi, modlíme se za ně, přejeme jim, aby i oni našli Pravdu a Lásku. To byla od začátku a je dodnes naše zásada.*¹⁵

Roku 1974 byl bohužel v rámci finančních škrtů snížen stav zaměstnanců právě o duchovní. Za zmínku jistě stojí, že Msgre. Heidler se svým odchodem snažil zachovat možnost zaměstnání mladších kolegů s rodinami. On i Msgre. Karel Fořt pak s RFE spolupracovali jako volní spolupracovníci, „freelances“, dále, i když v menším rozsahu a za nevýhodnějších platových podmínek, bez služebních bytů apod. Propuštění po letech úspěšné práce bylo pro Alexandra Heidlera velkým zklamáním.

ZÁJEM STÁTNÍ BEZPEČNOSTI O ALEXANDRA HEIDLERA

O Alexandru Heidlerovi se mluvilo na Státní bezpečnosti v roce 1951. Tehdy byla zatčena početná skupina kněží, řeholnic i laiků. Podle obžaloby zakládali náboženské kroužky, rozšiřovali náboženskou literaturu, pomáhali ohroženým za hranice a poskytovali pomoc i informace údajným vatikánským agentům. Josef Zvěřina, kněz a Heidlerův kolega na teologické fakultě, byl obviněn z toho, že poslal minimálně jednu „špionážní“ zprávu do zahraničí právě Alexandru Heidlerovi. Tresty, které Státní soud v Praze vynesl 1. listopadu 1952 nad 31 obžalovanými, byly vysoké. Například kněz Bárta a Zvěřina byli odsouzeni na 20 let vězení. Podle Zvěřiny se Heidler před svou emigrací podílel na zakládání laických kroužků. Tomu však tato výpověď samozřejmě už nemohla uškodit.¹⁶

O Alexandra Heidlera jevila značný zájem Státní bezpečnost i později. Dne 22. února 1956 na něj III. správa MV (vnitřní zpravodajství) založila agenturně pátrací svazek pod heslem akce „Křesťan“. Podle souborné zprávy z roku 1972 o něm během let přímo i nepřímo informovalo nejméně třináct tajných spolupracovníků kontrarozvědky. Šlo ale jen o návštěvníky z Československa nebo o agenty v okolí Heidlerových příbuzných v Praze. Hlavním tématem svazku bylo velmi nesystematické sledování jeho styků s početným aktivním příbuzenstvem v Československu a dalších kontaktů, viděných očima příslušníků StB jako důmyslně zakonspirované akce „vatikánské rozvědky“. Spis byl uložen až 2. února 1981, půl roku po Heidlerově smrti.¹⁷

Rovněž roku 1956 založila na Heidlera svazek i rozvědky StB v rámci tzv. rozpracování Svobodné Evropy. V podsvazku „Vikář“ se shromažďovaly zejména různé poznatky a agenturní zprávy. Cílem bylo najít způsob, jak „vatikánského agenta“ Heidlera oslovit s nabídkou spolupráce.

Rozvědku zajímaly jeho zdroje informací v Československu. Kromě rutinních výpisů z archivu a šetření ke kontaktům v ČSSR obsahuje svazek řadu agenturních zpráv a poznatků od reemigrantů. Zajímavé jsou nepochybně zprávy od agenta „Ulyxese“ nebo „Pleye“, Pavla Minaříka. Například 22. července 1971 referuje svým typickým stylem o křesťanských setkáních u Pavla Pecháčka za účasti A. Heidlera: *Mimochodem tady by se dala provést veselice ve vozech zúčastněných. Mohl bych opatřit značky aut. Myslím – sirky v zámku, pneumatiky apod.*¹⁸ Svazek uložila rozvědky na návrh ze 6. srpna 1975 po Heidlerově odchodu z RFE. Poté ho již nepovažovali za zajímavého.

ČESKÁ DUCHOVNÍ SLUŽBA V NĚMECKU

K zásluhám Alexandra Heidlera patří i dlouholetá péče o českou a slovenskou katolickou farnost v Mnichově a o Českou duchovní službu v Německu. Současně s RFE totiž vznikala v Mnichově krajanská katolická farnost kolem kostela sv. Štěpána na Thalkirchnerstrasse 11. Zde byly slouženy bohoslužby střídavě česky a slovensky, v neděli pak již zmíněné „rozhlasové“ mše. Od roku 1970 měla mnichovská farnost i své středisko Velehrad a od roku 1981 sál s knihovnou. V čele farnosti působil od počátku Alexander Heidler. Roku 1956 se

15 Tamtéž.

16 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-691 MV Josef Bárta a spol., osobní vyšetřovací spis Josef Zvěřina.

17 ABS, f. MV-KR, svazek a. č. 695619 MV (původně evidován pod reg. č. 173 u III. správy SNB, pak přeregistrován do svazku reg. č. 388 u II. správy SNB), Akce „Hlasatel“ – vyhodnocení, 7. 9. 1972. Svazek byl dne 12. 9. 1961 převeden na pozorovací. Později reg. č. 383. Veden v roce 1972 na II. správě 3. odboru, později svazek veden na 1. oddělení 5. odboru X. správy FMV jako spis prověřované osoby.

18 ABS, f. Svazková agenda Hlavní správy rozvědky (I. správa SNB), Agenturní svazky (I. S-4), svazek reg. č. 10081, a. č. 15460 (Rádio Svobodná Evropa Mnichov), podsvazek 383, veden na Alexandra Heidlera pod krycím jménem „Vikář“.

LIVING CHURCH S - 109

July 12, 1979 Dr. Heidler-n.

ANNCR : V pořadu Náboženství a dnešek promluví Otec Křišťan
o Husově morálním poselství.

O. Křišťan: Milí přátelé!

Když jsme si v tomto pořadu v minulých dvou úvahách ukázali, jak máme dnes rozumět Husovým polemikám, je třeba si na závěr říci, co nám Hus jako kazatel říká v kladném smyslu pro náš osobní život. I dnes je ovšem třeba církevní kritiky a sebekritiky, ale ta bude docela jiná než začátkem 15. století a bude se týkat každé křesťanské církve. V katolické církvi vykonal velkorysou sebekritiku v letech 1962 až 1965 Druhý vatikánský koncil a vyvodil z ní dalekosáhlé závěry; můžeme předpokládat, že by Mistra Jana potěšily a snad i v podstatě uspokojily. Tím nechci říci, že už jsou reformy koncilu všude do všech důsledků provedeny - nebo že by nezůstávaly ještě problémy, které koncil nedořešil. Přesto dnes více než jindy platí i v církevní oblasti slova Viktora Dyka: "Jak je to krásné překonat zápor, abyti, růsti, stavěti." A co nám k tomu může říci Hus?

Kdybych chtěl jít do podrobností, byla by to látka nepřehledná. Zde musím prostě upozornit na Husovy nepolemické spisy, pokud jsou dnes širšímu okruhu čtenářů přístupné, například právě na balady v knize "Betlémské poselství" a na "Dcerku", která byla před několika lety přeložena i do francouzštiny. Sám se musím omezit na několik základních principů. Předně si musíme uvědomit, že Hus byl více praktický moralista, planoucí žánrem někdy až biblického proroka, než teoretický dogmatik. Pro něho byl i Vikleř spíše učitel morálky než věrouky - a podle toho používal jeho apasů, Husův důraz na primát osobního svědomí je dnes základní lekcí pro jeho národ, zvláště v poměrech vlasti.

První strana skriptu Rádía Svobodná Evropa z cyklu Živá církev. Promluva Alexandra Heidlera z 12. července 1979 na téma Husovo morální poselství. Foto: NA

k němu připojil i exulant Msgre. Karel Fořt, který později farnost převzal. Celebranty slovenských mší byli profesor Felix Mikula a dále známý mnichovský kněz, publicista a člen salesiánského řádu ThDr. Anton Hlinka. Všichni tito kněží současně spolupracovali s Rádiem Svobodná Evropa. Ale Mnichov nebyl osamocen. Například v polovině sedmdesátých let existo-

valy české farnosti i v Hamburku, Essenu, Kolíně nad Rýnem, Frankfurtu nad Mohanem, Stuttgartu a Dürrenwaldstetenu. Známým místem setkávání na tradičních velkých poutích se stal od roku 1970 vždy 6. července Ellwangen, místo věznění sv. Metoděje v roce 870.

Česká duchovní služba v Německu musela překonávat obtíže s nedostat-

kem kněží a musela rozptýlit i zásadní pochybnost, zda je vůbec na místě pečovat zvláště o české věřící v cizí zemi a nepodporovat spíše jejich asimilaci. Pro mnoho uprchlíků byla možnost využívat duchovní péči ve své mateřštině významná, navíc ji poskytovali kněží, kteří znali jejich zvyky a mentalitu. Místní kněží nemívají leckdy k nově usledým potřebný vztah. České farnosti také mohly udělat hodně pro šíření informací o pronásledování církve doma a v neposlední řadě pro posílení vzájemných vztahů Čechů a Němců.

Novou vzpruhou pro české farnosti byla velká uprchlická vlna po srpnu 1968. Kromě bohoslužeb a svátostí se odehrával farní život v mnoha kulturních, vzdělávacích a společenských akcích nebo na poutích. To mělo bezpochyby příznivý vliv na emigranty žijící v cizině, sice blízko vlasti, ale často dlouhá léta bez možnosti navštívit domov a stýkat se bez omezení s příbuznými.¹⁹

DÍLO ALEXANDRA HEIDLERA

Když končily bouřlivé diskuse při různých našich sjezdech, poradách a sympozích, do kterých můj zesnulý spolubratr a přítel dr. Alexander Heidler vášnivě a často i zvýšeným hlasem, ale vždy kompetentně zasahoval, říkával otec Vrána, rektor římského Nepomucena: „Sáša, to je přírodní ukaz, to je přírodní zjev!“ Šáša byl ukaz, byl zjev, protože příroda je dílem Božím, byl to zjev, který nám Bůh dal a pak zase vzal.²⁰ Toto nezvyklé hodnocení napsal Heidlerův spolubratr v kněžské službě a zároveň kolega na rozhlasových vlnách Msgre. Karel Fořt. Heidlerovo dílo bylo v rámci katolické církve stejně odvážné a originální jako on sám.

Heidlerovo teoretické dílo má své ohnisko v pokusu integrovat filozofii Jana Husi v systému katolického bohosloví (totéž se týká díla Chelčického, Komenského, Milče z Kroměříže, Matěje z Janova, Tomáše Štítného). Na

19 Viz internetová stránka České duchovní služby v Německu - <http://www.misie-nemecko.com/?Historie> (citováno k 24. 1. 2014).

20 FORT, Karel: Kdo byl otec Křišťan. *Katolický týdeník*, 1990, roč. 1, č. 34, s. 8.

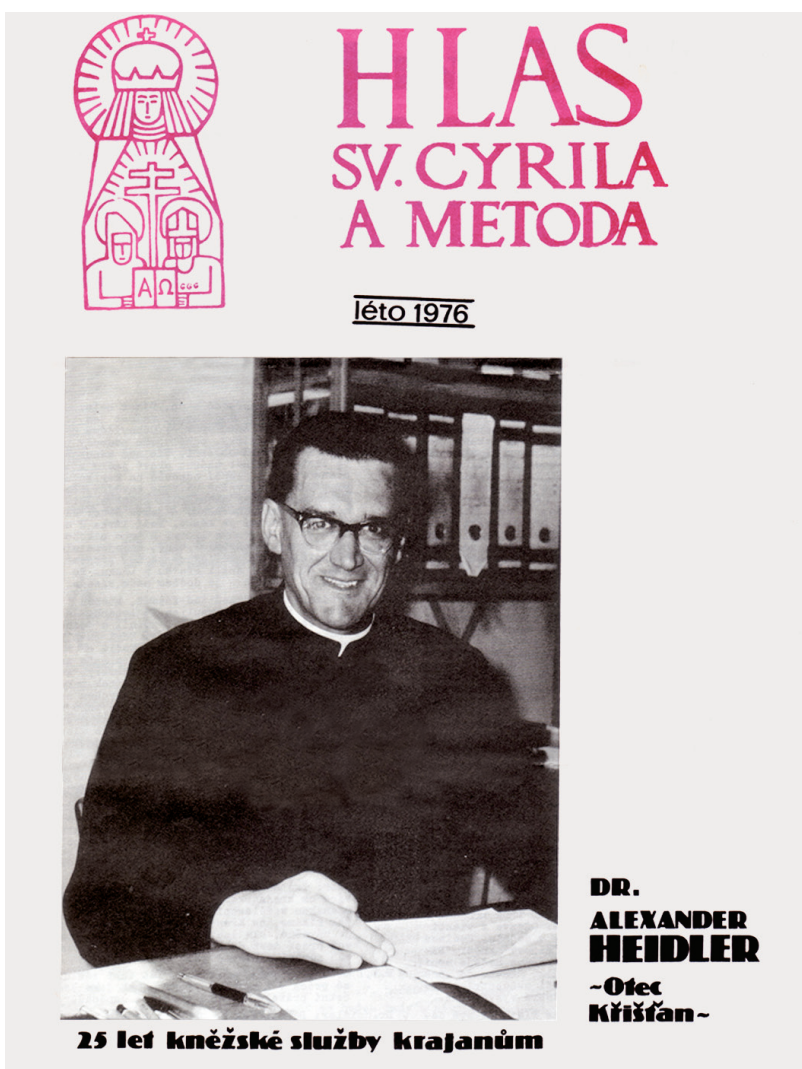

Alexander Heidler s maminkou v Římě v roce 1968. Setkání po 19 letech...

Foto: archiv Alžběty Muchové

jeho názory působí silně holandský náboženský filozof Paul de Vooght, stejně jako Teilhard de Chardin. Neméně se věnuje religiózně-politické tematice (nejznámější je jeho rozbor „Náboženské situace v Československu“ ve sborníku *Bohemia Sacra*, vyd. Ferdinand Seibt). Pravidelně přispívá na toto téma do ročenek exilové organizace „Kirche in Not“ a mnohostrannou činností v exilových časopisech, poněkud na téma českého katolictví. Heidler platí za jeden ze symbolů skutečného českého křesťanství.²¹

A. Heidler psal také do měsíčníku Křesťanské akademie *Nový život* a do revue *Studie*. Občas přispíval i do dalších exilových časopisů, například do *Českého slova*. Nejznámější částí jeho publicistiky ale je rozhlasová práce pro RFE. Kromě náboženských příspěvků psal také komentáře nebo úvahy o filozofech a teologických osobnostech i do kulturních a politických programů, jako byl *Svět 79* nebo *Panorama*, které měly vynikající jazykovou i intelektuální úroveň. V roce 1949 spoluzakládal v Prien an Chiemsee Křesťanskou akademii, působící pak dlouhá léta z Říma.

Oběžník České duchovní služby v Německu s fotografií jubilanta Alexandra Heidlera. Znak navrhla výtvarnice a básnířka Gertruda Göpfertová-Gruberová. Foto: NA

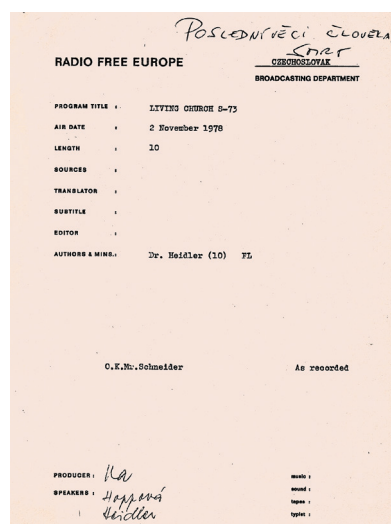
Z její bohaté vydavatelské činnosti měli prospěch i čtenáři v Československu, kam se publikace různými cestami dostávaly. V Římě vyšlo roku 1978 asi u širší veřejnosti nejznámější Heidlerovo dílo, *Hovory o evangeliích*. S Pavlem Pecháčkem je vydali pod literárními pseudonymy Václav Svoboda a Pavel Skála. Tento dvousvazkový výklad biblických textů pro celý církevní rok objasňuje formou dialogu mladého

laika a kněze význam Písma svatého zejména pro hledající. Zajímavé jsou i okolnosti vzniku této knihy. Dialogy „otce Křišťana“ a „Petra Horáka“ (což byl rozhlasový pseudonym Pavla Pecháčka v RFE) se vysílaly pravidelně v první polovině sedmdesátých let v pořadu RFE *Kompas*. Z nich pak vznikl knižně vydaný soubor. Svou teologickou práci však Alexander Heidler bohužel do knižní podoby nepřevodl.

21 MÁCHA, Karel: K nedožitým osmdesátinám otce Heidlera. *Nový život*, 1996, roč. 47, č. 12, s. 46.

Exiloví kněží při slavnostní bohoslužbě v kostele sv. Štěpána v Mnichově. Zleva Karel Fořt, Alexander Heidler a opat Anastáz Opasek. První strana skriptu RFE z 2. 11. 1978 s promluvou Alexandra Heidlera k otázce „Poslední věci člověka“.

Heidlerovo intelektuální dílo je vždy spojeno s konkrétním činem. Jako zpravodaj Rádía Svobodná Evropa se účastnil II. vatikánského koncilu. Měl zde i rozhodující podíl na redakci intervence svého přítele kardinála Josefa Berana v koncilové diskusi o svobodě svědomí. Beran na tomto místě vyslovil jménem českých katolíků lítost nad tragédií mistra Jana Husa a nad násilím během rekatolizace českých zemí. Heidler rovněž aktivně budoval vztahy s bývalými německými spoluobčany dobré vůle, ačkoliv jeho mladší a jediný bratr zemřel v nacistickém vězení. Za zmínku jistě stojí i přátelské styky, které udržoval v Mnichově s profesorem Josephem Ratzingerem, pozdějším papežem Bendiktem XVI.²²

Pavel Pecháček, který v RFE pracoval s A. Heidlerem v letech 1969–1973, o něm po letech řekl: *Zjev zcela mimořádný, nesmírně vzdělaný nejen v oblasti teologie a politiky. Doma dodnes nedoceněný, jeden z našich největších moderních theologů. Slůvko „moderní“ ovšem může*

být zavádějící. Jeho mistrovství spočívalo v tom, že znal všechny proudy teologie současnosti i minulosti, dovedl nenapodobitelně oddělit podstatné od nepodstatného, byl theologem, který plně vstřebal závěry II. vatikánského koncilu v duchu „aggiornamenta“ (přiblížení dnešku – pozn. aut.), a přitom zůstal na hony vzdálen jakémukoliv planému uvažování o zesvětštění své církve. Výraz „Bůh“ pro něho vždycky představoval slovo „láska“.²³

ZÁVĚR ŽIVOTA

Podle Pecháčkova svědectví žil Alexander Heidler k stáru v Mnichově poměrně osaměle, starala se o něj jen paní Karasová, dobrá duše mnichovské katolické obce. Každý víkend a středy chodil do rodiny Pavla Pecháčka. Po odjezdu Pecháčkových do USA v roce 1974 byl prý dost sám.

Alexander Heidler zemřel náhle 3. srpna 1980 v Mnichově na infarkt. Bylo mu jen 64 let. Česká zádušní mše za něj byla sloužena 10. srpna 1980 v kos-

tele sv. Štěpána, kde předtím 29 let jako kněz působil. Pohřben je na hřbitově Waldfriedhof v Mnichově. U jeho hrobu se tehdy setkalo 27 kněží, Heidlerových přátel, a přehled řečníků je i dokladem širokého pole jeho působnosti. Promluvil tu delegát sv. stolce pro Českou duchovní službu v exilu ThDr. Jaroslav Škarvada, jeho spolupracovník Msgre. Karel Fořt, profesor dr. Ferdinand Seibt za Ackermann-Gemeinde, děkan Paul Groh za sprátenou německou farnost sv. Hildegardy a za Dilo sv. Wolfganga (sociální pomoc uprchlíkům), slovenský kolega z náboženského vysílání Svobodné Evropy salesián ThDr. Anton Hlinka a ředitel čs. programu Svobodné Evropy dr. Samuel Belluš.²⁴

Svobody své vlasti se Msgre. ThDr. Heidler na tomto světě nedočkal. Prezident Václav Havel ho v roce 1991 vyznamenal Řádem T. G. Masaryka III. třídy in memoriam. Jeho osobnost je dnes připomínána jen sporadicky, zejména v souvislosti s Rádiem Svobodná Evropa.²⁵

22 ŠKARVADA, Jaroslav: Můj přítel Saša Heidler. *Katolický týdeník*, 1996, roč. 7, č. 48. s. 4.

23 NA, f. Pavel Pecháček – neuspořádáno, vzpomínka zveřejněná v článku TIKOVSKÝ, Václav: Causa Otec Křišťan. *Reflex*, 1996, roč. 7, č. 51, s. 52–54.

24 Zemřel nám dr. Heidler. *Nový život*, 1980, roč. 31, č. 9–10, rubrika dopisy – dotazy, s. 48; FOŘT, Karel: Můj přítel Saša Heidler. Tamtéž.

25 Viz např. rozhlasový pořad Alexander Heidler – misionář na dohled od domova, vysílaný Českým rozhlasem Plus v cyklu Portréty dne

Alexander Heidler byl nadějí katolické církve v Československu a mnozí mu předpovídali i biskupský stolec. Poúnorový totalitní režim ale zásadně změnil i jeho život. Přišel jak o možnost dosáhnout významnějšího postavení v církvi, tak třeba i o možnost učit na vysoké škole. Ovšem jeho bohaté a pestré působení misionáře pečujícího o své krajany, paradoxně nedaleko vlasti, zanechalo nakonec výraznou a nezapomenutelnou stopu v duchovní paměti našeho národa.

Pán života a smrti povolal k sobě náhle ve věku 64 let a v 39. roce kněžské služby dne 3. srpna 1980 svého věrného služebníka

Msgr. Th. Dr. Alexandra Heidlera
bývalého delegáta České duchovní služby v Německu
a theologického publicistu.

Česká zádušní mše svatá bude sloužena v neděli, 10. srpna 1980 v 10 hod. v kostele sv. Štěpána, Thalkirchnerstr. 11, kde zesnulý 29 let působil.

Rekviem bude slouženo v pondělí, 11. srpna 1980 v 8 hod. u sv. Štěpána, Thalkirchnerstr. 11.

Pohřeb se koná v pondělí, 11. srpna 1980 v 10 hod. Waldriedhof, Alter Teil.

Za českou církevní obec
Msgr. Karel Fořt

Za příbuzenstvo
Dipl. Ing. Karel Svoboda

Úmrtní oznámení Alexandra Heidlera

Foto: NA

Od počátku patřil k těm kněžím, jako byl Dr. Jan Sedlák, J. Š. Baar, Dostál-Lutinov či Dominik Pecka, kteří pochopili, jaký význam měl a má pro duchovní život českého národa Mistr Jan Hus. Na rozdíl od svých předchůdců dokázal Dr. Alexander Heidler – a byla v tom i dávka statečnosti – že Husovo místo má být ve středu českého národního duchovního života. Heidlerovy myšlenky o Husovi našly nejen odezvu v historickém projevu kardinála Berana

■ Msgr. **KAREL FOŘT** se narodil 8. listopadu 1921 v Rožmitále pod Třemšínem jako syn četnického důstojníka. V době studia Jirsíkova gymnázia v Českých Budějovicích ho Gestapo drželo kvůli jeho skautské činnosti ve vazbě. Poté studoval teologii a 27. 6. 1948 byl vysvěcen na kněze. Působil jako kaplan ve Vimperku a pomáhal zahraničním kurýrům. Jeho farářem byl Wolfgang Jileček, který spolu s šumavskými příslušníky SNB (!) pomohl v březnu 1948 manželům Pecháčkovým přes hranice. (Jaroslav Pecháček byl pak ředitelem čs. redakce RFE, kde Karel Fořt později působil.) Dne 25. května 1949 byl W. Jileček zatčen.

Pozoruhodný byl Fořtův přístup k pastoraci v pohraničí. Jako kněz si našel cestu k Němcům, kteří tehdy dosud žili v šumavské Kvildě a okolí. Dne 10. července 1950 odešel se dvěma spolubratry do emigrace. Zanedlouho už působil v Alžírě jako misionář. Dne 23. listopadu 1956 se stal v Mnichově kaplanem A. Heidlera. V roce 1965 pak po něm převzal vedení České duchovní služby v Německu. Roku 1972 založil Duchovní radu kněží a aktivních laiků v SRN. Dne 4. srpna 1980 převzal po Heidlerovi i náboženské vysílání v RFE, kde působil až do stěhování stanice do Prahy v roce 1994. Roku 1987 předal mnichovskou farnost Msgr. Karlu Janouškovi a roku 1991 funkci delegáta Německé biskupské konference prelátu Pavlu Kučerovi. Zemřel 21. ledna 2014.

V roce 2012 propůjčil prezident V. Klaus knězi Karlu Jaroslavu Fořtovi Řád Tomáše Garrigua Masaryka za vynikající zásluhy o rozvoj demokracie, humanity a lidská práva Foto: ČTK

na II. vatikánském sněmu, nýbrž i v době pražského jara je tiskly i nekatolické listy. Alexander Heidler odmítal myšlenkový formalismus, přetvářku v životě a přimkl

se ke světu svých bližních. K člověku prostému, v němž dovedl vycítit jiskru Boží. Jeho život byl dokonale altruistický, se stále pohotovou myslí posloužit bližnímu.²⁶ pd

25. 7. 2013 – www.rozhlas.cz/plus/portrety/_zprava/alexandr-heidler-misionar-na-dohled-od-domova--1237665 (citováno k 3. 2. 2014); Většina publicistických textů věnovaných A. Heidlerovi jsou vzpomínky pamětníků. Kapitulu ve své autobiografické knize mu věnoval FOŘT, Karel: *Život voně člověčinou (Rozhovor s Janem Paulasem)*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2007; Dále FOŘT, Karel: *Kdo byl otec Křišťan*, s. 8; STRÖBINGER, Rudolf: *Otec Křišťan – člověk, kněz, vlastenec. Lidové noviny*, 2. 8. 1990; VALESKÁ, Olga: *HLuboká stopa otce Křišťana. Katolický týdeník*, 1996, roč. 7, č. 48; ŠKARVADA, Jaroslav: *Můj přítel Saša Heidler*; FOŘT, Karel: *Znali jste ho jako otce Křišťana. Lidové noviny*, 30. 11. 1996; TIKOVSKÝ, Václav: *Causa Otec Křišťan*, s. 52–54.

26 KRATOCHVIL, Antonín: *Dr. Alexander Heidler šedesátiletý*, s. 7.